

CONFLICTUL TRANSNISTRIAN UN OBSTACOL ÎN CALEA INTEGRĂRII R. MOLDOVA ÎN UE

**Bidiuc Victor TLC-133, FIMET, UTM
Conducător științific: dr. conf. Vangheli I.**

Ministrul rus de externe, Serghei Lavrov, a declarat că Transnistria pare să fie un test de sinceritate pentru Rusia în politica europeană de securitate și a afirmat că Moscova este gata să facă tot ce este posibil pentru rezolvarea problemei transnistrene. Adică, după cum înțeleg eu această declarație, Rusia este gata să pună pe masă, la negocierile de avantaje cu Europa, îngustul bandaj care pricinuieste bătăi de cap în ultimii 20 de ani. Probabil, UE își va crește influența în formatul de negocieri, chiar dacă, după aproape 20 de ani de independență, Transnistria nu va mai fi niciodată o provincie a Moldovei. Este de presupus, în actualul context, că viitorul Moldovei, ca "vecinătate apropiată" a UE, va fi federal! La Chișinău, ministrul de externe, Iurie Leancă, a salutat faptul că problema transnistreană a ajuns pe agenda discuțiilor dintre UE și Rusia. Discuțiile nu sînt noi. Anul trecut, șeful Comisiei de afaceri externe din Duma de Stat de la Moscova, Konstantin Kosacev, spunea că europenii au respins Memorandumul Kozak din 2003, pentru că înțelegerea se făcuse fără ei. O declarație similară a făcut și ministrul rus de externe, Serghei Lavrov, la o întâlnire cu diplomați germani, francezi și polonezi legată de negocierile în format 5+2 privind conflictul transnistrean.

Vara trecută, experți din 15 țări au discutat, timp de două zile, la Chișinău, despre arhitectura de securitate în vecinătatea estică a Uniunii Europene. Dezbaterile, la care am luat parte, au fost cu atît mai interesante cu cît în acele zile, potrivit publicației rusești NEZAVISIMAIA GAZETA, Germania condiționase ratificarea proiectului rusesc al unui nou sistem de securitate europeană de retragerea trupelor din Transnistria!

Transnistria rămîne principala amenințare de securitate a Republicii Moldova și principalul obstacol în drumul său spre integrarea europeană. Cu acest enunț au fost de acord toți experții în securitate prezenți la Chișinău. Cu cît evoluția economică spre Europa devine mai pronunțată, cu atît devine mai evident faptul că neutralitatea constituțională a țării este o frînă de mînă în calea eforturilor susținute ale Chișinăului.

Profesorul universitar Dan Dungaciu, fost consilier al președintelui Mihai Ghimpu, afirma clar că neutralitatea Republicii Moldova nu a făcut altceva decât să păstreze țara într-o sferă de influență rusă și să o împiedice să adere la structurile europene. Analistii moldoveni sînt mai sceptici. Arcadie Barbăroșie spune că în actualul context politic, neutralitatea constituțională nu poate fi pusă în discuție. "Dacă nu o discutăm acum, poate mîine, cînd va fi evident faptul că dacă dorește integrarea în structurile europene, Moldova va trebui să devină parte și a arhitecturii comune de securitate" spunea și analistul independent Vlad Lupan.

Pentru Republica Moldova o reformă credibilă a sectorului de securitate este obligatorie. În acest context se poate înscrie inclusiv constituirea batalionului mixt româno-moldovenesc, un proiect lansat deja la București de către ministrul moldovean al apărării, care ar spori gradul de interoperabilitate a armatei moldovene cu structurile militare europene. Aceasta este și părerea directorului Centrului pentru Prevenirea Conflictelor, Iulian Chifu.

Conflictul înghețat din Transnistria reprezintă principala amenințare la adresa securității Republicii Moldova, dar și a regiunii de Est a Uniunii Europene. În acest context, găsirea de soluții pașnice pentru soluționarea acestui diferend este o prioritate atît pentru Republica Moldova, dar și pentru Uniunea Europeană și Rusia, care doresc relații bilaterale solide. Dovada corectitudinii afirmațiilor mele vine, și de această dată, de la Berlin: Germania cerea Rusiei să își retragă trupele sale din Transnistria și abia atunci Berlinul va susține inițiativa președintelui Dmitri Medvedev privind crearea unui nou sistem de securitate europeană, scrie, în ediția din 22 iunie 2010, publicația "Nezavisimaia Gazeta", cu referire la surse confidențiale. Cotidianul moscovit nu suflă o vorbă despre o posibilă înlocuire a trupelor rusești cu căști albastre europene și aplicarea celor 3 pași de bază în pregătirea păcii: retragerea și controlul armelor mici și mijlocii, unificarea financiară și controlul frontierelor.

Conflictul a început în anul 1990, imediat după proclamarea independenței Republicii Moldovenești Nistrene, pe 2 septembrie. După ce Moldova a primit statutul de membru al ONU (2 martie 1992), președintele moldovean Mircea Snegur a autorizat o intervenție militară împotriva forțelor separatiste care au atacat și ocupat sediul poliției din Dubăsari, din stînga Nistrului, în cursul nopții. Separatiștii, ajutați de trupele sovietice, și-au consolidat controlul peste cea mai mare parte din

zona disputată. În timpul conflictului, forțele fostei Armate a 14-a (care a aparținut, pe rând, URSS, CSI și Federației Ruse) dislocate în Transnistria au luptat în numele forțelor armate transnistrene. O parte însemnată dintre ofițerii acestei armate figurau în concediu, în realitate fiind instructori și comandanți ai plutoanelor separatiste. Pe 17 martie 1992, Republica Moldova a fost vizitată de un grup de deputați din Sovietul Suprem al Federației Ruse, care s-au întâlnit cu președintele Mircea Snegur și au căzut de acord să ofere Transnistriei statutul de „zonă economică liberă”, precizând că: „Transnistria trebuie să aibă toate garanțiile ca în cazul reunirii Moldovei cu România să nu se pomenească teritoriu al statului reunificat România” (Cojocaru Gheorghe, „Politica externă a Republicii Moldova. Studii”, pag.77). În acele luni, guvernul moldovean, sprijinit de autoritățile române, au accentuat exclusiv calea dialogului și negocierilor pașnice. S-a creat formatul cvadripartit de negocieri politice din care făceau parte miniștri de externe ai României, Moldovei, Rusiei și Ucrainei. Pe 22 iunie 1992, liderul de atunci al Ucrainei, Leonid Kravciuk, declara pe un ton categoric: „Transnistria trebuie să devină o republică autonomă în componența Moldovei... Ucraina este gata să se constituie în garant, în cazul în care Moldova ar dori să se unească cu România” (op.cit. pag.96). La 21 iulie 1992 a fost semnat un acord de încetare a focului, iar „Conflictul transnistrean” a „înghețat”, transformându-se, pentru analiști, în „diferend”.

De la încheierea ostilităților, zeci de întâlniri, negocieri, discuții, au avut loc, sute de tratate și angajamente, toate structurile trans-naționale importante (ONU, NATO, OSCE, Crucea Roșie, CSI etc) au fost implicate, fără succes, în soluționarea problemelor acestui spațiu, o zonă gri, în care foarte multă lume are interese din cele mai diverse. Mii de declarații contradictorii au fost înregistrate de către jurnaliști și sute de manevre militare, provocări, schimbări ale raporturilor de forță și influențe au balansat firav, într-o parte, sau în cealaltă situația din regiune. Ca de exemplu, declarația liderului de la Tiraspol, Igor Smirnov, făcută în aprilie 1997 și redată în cotidianul „Kievskie Vedomosti” - „Noi ardem de dorința să ne unim cu Ucraina!” De ce nu ar fi luate în serios declarațiile liderului separatist, de atunci, aflat în căutarea unui „tutor”, mai ales dacă ne gândim că o treime din populația Transnistriei e formată din ucrainieni? Sau era, la momentul acela, o propunere voalată din partea Moscovei, de cedare a Transnistriei contra Sevastopol unde ancorează flota rusă la Marea Neagră...Cert este că de la acea declarație,

Kievul începe să aibă un rol tot mai activ în încercarea de soluționare a diferendului.

De 18 ani, situația a rămas aceeași. În pofida dezbatelor și conferințelor OSCE, a devenit evident că Rusia nu intenționează să-și retragă patrimoniul militar din Transnistria. Strategia politică de ocolire a deciziei OSCE s-a bazat cu precădere pe liderii comuniști de la Chișinău. Nedorind executarea reală a acestui angajament, Federația Rusă și-a asigurat o conducere politică în Republica Moldova, care să-i asigure legalizarea prezenței militare în Moldova. Vladimir Voronin a fost garantul ducerii la îndeplinire a unui proiect rusesc în care, sub pretextul soluționării conflictului transnistrean, Republica Moldova ar deveni un fel de „stat comun”, o confederație cu doi membri (Chișinău, Tiraspol), sau chiar trei (dacă se adaugă și Comratul) subiecți egali în drepturi. Au fost elaborate diverse mecanisme de garantare a înțelegerilor dintre Chișinău și Tiraspol care fixau rolul Moscovei și calitatea de arbitru în relațiile dintre Chișinău și Tiraspol. Prezența militară a Federației Ruse pe teritoriul Republicii Moldova ar fi fost pretextul constituirii „mecanismului de garantare”. Căderea comuniștilor la Chișinău și amplasarea elementelor scutului anti-rachetă în România reîncălzesc conflictul înghețat de pe Nistru. Provocările, declarațiile belicoase ale lui Smirnov, isteria panicardă a comuniștilor de la Chișinău și problemele economice și sociale cu care se confruntă actualii lideri moldoveni, fac ca problema transnistreană, deși declarată „prioritate națională” să rămână în amorțire. Nu este exclus ca statutul de „gaură neagră” al acestui teritoriu să alimenteze, încă, interesele directe ale unor grupuri interesate în păstrarea incertitudinilor, în întregul spațiu de negociere (Moldova, Ucraina, Rusia, Uniunea Europeană).

Poziția Uniunii Europene

Transnistria a devenit doar recent obiectul acțiunii politice a UE. Începând din 2003, UE a luat mai multe măsuri în legătură cu situația din Transnistria:

- în februarie 2003 a instituit interdicția privind acordarea vizelor conducerii transnistrene, interdicție reînnoită în 2004 (din acest punct de vedere, UE situează regimul Smirnov pe același plan cu regimul Lukașenko);

- a inițiat negocieri moldo-ucrainene cu privire la acordurile vamale și de frontieră;

- în noiembrie 2003 a intervenit – prin Înaltul Reprezentant Javier Solana – pentru determinarea guvernului moldovean de a nu accepta planul Kozak;

- a negociat un plan bilateral de acțiune cu Moldova în cadrul politicii de vecinătate europeană (ENP);

- în martie 2005 a numit un reprezentant special pentru Moldova în persoana diplomatului olandez Adriaan Jacobovits de Szeged și va deschide în toamna lui 2005 un birou al Comisiei Europene la Chișinău. Sarcinile acestui reprezentant urmează a fi a) întărirea contribuției UE la rezolvarea conflictului transnistrean, b) stabilirea unor contacte cu guvernul de la Chișinău și cu alți actori interni pentru a oferi UE consiliere în privința politicilor de urmat și c) dezvoltarea politicilor europene în relație cu Moldova și cu regiunea, în special în sensul prevenirii și soluționării conflictelor.

Chiar dacă nu este implicată în formatul de negocieri, UE a ales astfel să devină un actor a cărui opinie să fie influentă. UE vizează destructurarea grupurilor economice, politice și sociale care au făcut posibil acest conflict înghețat, precum și stoparea traficului ilicit și a contrabandei. Această abordare nu este clasică. În termeni de putere, ea este parte a politicii externe a UE de promovare a diplomației soft, civilizaționale. Se pare, însă, că UE nu vede România ca un factor important în relațiile cu Moldova, promovând în poziția de parteneri preferențiali ai Moldovei state precum Polonia și Lituania, în paralel cu o orientare mai degrabă spre perioada post-conflict și pe demersuri non-clasice. UE nu insistă în retragerea trupelor ruse din Transnistria, considerând legitim punctul de vedere al Rusiei, în accepțiunea căreia acestea sunt trupe de menținere a păcii.

În cazul implicării UE în acest conflict, întrebarea de fond este cât de mult intenționează Uniunea să tensioneze relațiile cu Rusia din cauza situației din Transnistria. Un prim răspuns, într-o viziune pesimistă, este dat de excluderea referirilor la conflictele înghețate din *road map*-ulasupra spațiului comun de securitate externă, asupra căruia s-a căzut de acord la summit-ul UE-Rusia din 10 mai a.c.

Bibliografie

1. timpul.md